

**Univerzita Karlova v Praze –
Pedagogická fakulta**

**ČEŠTÍ ŽÁCI
PO DESETI LETECH**

Praha 2004

ISBN 80-7290-200-8

OBSAH

PŘEDMLUVA	4
Miloš Kučera	
NOVÝ OBRAZ BAREVNÝCH ŠKOL	5
Dana Bittnerová	
KLIMA VE TŘÍDĚ Z PERSPEKTIVY ŽÁKŮ	21
Miroslav Klusák	
MAPOVÁNÍ ZMĚN: ŠKOLA, RODINA, VOLNÝ ČAS A HODNOTY	48
Miroslav Rendl – Alena Škaloudová	
DĚTI V BILANCÍCH SVÉHO „POZNÁNÍ“	125
Stanislav Štech	
PŘEDSTAVY O BUDOUCNOSTI.....	148
Ida Viktorová	
VOLBA POVOLÁNÍ	170
Miloš Kučera	
ZÁVĚR: JINÁ GENERACE.....	233
Miloš Kučera	

PŘEDMLUVA

Kniha vznikla jako jeden z výsledků výzkumného záměru *Čeští žáci a základní škola po deseti letech: vývoj a změny pohledem psychologie a oborových didaktik*, vedeného Stanislavem Štechem v letech 1999-2004. Matrice pro ni byla položena v letech 1991-2. Zbrusu nová Pražská skupina školní etnografie tehdy uskutečnila terénní výzkum, završený výzkumnou zprávou „*Co se v mládí naučíš...*“. Oponentura nebyla hladká, protože autorům ryze deskriptivní zprávy, která netvrdila, že chce něco prosadit, byl vytýkán na pozadí existujících transformačních proudů konzervatismus a téměř „*moral insanity*“; nakonec vyzněla úspěšně díky posudkům a vystoupením dvou mužů otevřené mysli, Jiřího Mareše a Vladimíra Hrabala staršího.¹ O něco později text obdržel medaili ministra školství (asi oprávněně jen z laciného kovu, bronzovou), byl dvakrát publikován nakladatelstvím Pedagogické fakulty v Praze a zmínky o něm jakožto o příkladu kvalitativního přístupu vstoupily do několika učebnic metodologie – tedy do jakéhosi malého kousku historie malého kousku české vědy. Ovšem do historie bez historie: nezdá se, že by se od té doby v běžných vědeckých a nevědeckých úvahách o našem školství odehrál nějaký posun a objevilo se. Jak více citlivosti ke kulturním danostem a k jejich smyslu, tak méně apriorismu a ideologie na straně odborníků, ani na straně novinářů.

Naše skupina sama přešla záměrně ze statu *des enfants terribles* ve vědách o výchově do stavu seriózních badatelů ve vývojové psychologii, a to díky devítiletému grantu na longitudinální výzkum pražských dětí (byl veden M. Rendlem), jejichž školy se v dost velké míře překrývaly s původními, kde však žáci byli již zachycováni částečně jinými metodami, za jiné specializace badatelů a v jiném ohledu: snažili jsme se popsat psychický vývoj sice v konkrétní škole, sice pod vlivem konkrétní didaktiky, sice v konkrétní skupině vrstevníků a tak dále, ale mířili jsme hlavně na charakteristiky vyvíjejících se dětí, přehnaně řečeno, jako mláďat společenského živočicha, ne na charakteristiky jejich možná se také měnícího historického prostředí.

Desetileté výročí od první zprávy bylo příležitostí podívat se zpět a zjistit, jestli v mezidobí přece jen nějaká historie neproběhla: když ne na straně odborného diskursu o české škole, tak u aktérů samých, tedy hlavně u českých žáků.² Provedli jsme proto v původním terénu za pomoci několika studentů repliku³ výzkumu z let 1991-2, a to stejnými či podobnými metodami. Toto *Mládí II*, jak jsme knize pracovníě říkali, však není vzhledem k „jedničce“ úplně symetrické: obsahuje jen některé, snad podstatné kapitoly, paralelní k těm původním; čtenář, pokud by náhodou vlastnil oba texty, snadno stanoví korespondence. Cílem však bylo napsat takový text, který by byl čitelný naprosto samostatně, a nejen to, byl i jiný – v rámci srovnání starých a nových žáků měl představit především ty nové, současné, a to ještě tak, aby tato prezentace jedním svým aspektem mohla vstoupit do odborné, ba školsky politické, transformační (?), možná i novinářské řeči o české škole. Samozřejmě, jako kdysi zase jen deskriptivně, s ambicí na pochopení, a ne na opatření.

Samozřejmě, jako kdysi text zase věnujeme žákům, učitelům a rodičům z Bílé, Hnědé, Modré, Zelené a Žluté školy.

V Praze, 8. 8. 2004

Miloš Kučera

¹ Chtěl bych jim takto veřejně, tiskem, se zpožděním poděkovat.

² Používáme zde i v titulu adjektiva „čeští“, i když jde o žáky pouze z Prahy a navíc z jedné její části. Je to neuspokojivý atribut, ale ani „pražští“ (reprezentativní výběr za Prahu nebo všichni odtud?), ani jen „žáci“ bez určení by nebylo lepší.

³ Poděkování patří Jitce Pýchové a Kateřině Hipmannové.